

A KÖNNYŰZENEI PIAC ÁTALAKULÁSA

Az Infojegyzet a könnyűzenei piac átalakulását mutatja be, különös tekintettel a hagyományos zeneipar felbomlására és a digitális zenefogyasztás elterjedésére, valamint az állam szerepvállalásra.

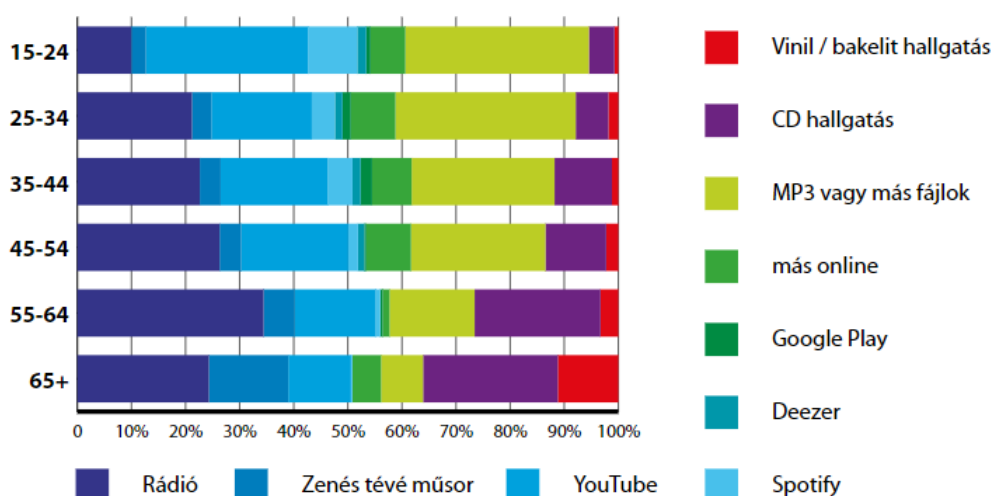
- 2015-ben Magyarországon hangfelvételekből 18,5 milliárd forint bevétel keletkezett.
- A zenészek legnagyobb bevételi forrása az élőzene.
- 2015-ben több mint 31 ezer élőzenei fellépést tartottak nyilván, valamint 3700 fesztivált és falunapot rendeztek.
- A magyar lakosság több mint négyötöde mindennap hallgat zenét.
- Az egyik legrangosabb világzenei rendezvényét, a World Music Expot (WOMEX) 2015-ben Budapesten rendezték.
- A Cseh Tamás Program alprogramjai:
 - induló előadók,
 - klubbizetés,
 - élőzenekari támogatás,
 - nemzetközi pályázatok,
 - könnyűzenei örökség,
 - médiatámogatás,
 - zenei menedzsment,
 - jogdíj kampány.

A könnyűzenének a köznyelvben számos szinonimája alakult ki, ezek közé tartozik a népszerű zene, a szórakoztató zene, valamint a **tudományos életben leginkább elfogadott populáris zene** elnevezés.

A populáris zene (popular music) szókapcsolat 1855-ben jelent meg először, elterjedése a XX. század 30-as és 40-es éveire tehető ([Shuker, 2016:5](#)). A klasszikus/komolyzene és a népzene világosan értelmezhető fogalmak, a populáris zene ezzel szemben nehezen körülírható. A tudományos életbe való beemelése a múlt század utolsó negyedében kezdődött meg. A populáris zene jellemzője, hogy **élő és dinamikus növekszik, az egyes műfajok illetve azok alfajai kölcsönösen hatnak egymásra, ennek következtében folyamatosan új stílusirányzatok születnek.**

Az egyre heterogénebb populáris zene az utóbbi évtizedekben jelentős kulturális tökét halmozott fel. Az átalakulás a kulturális értékítéletet is befolyásolta: amíg korábban a képzett, magas jövedelmű társadalmi réteg komolyzenét hallgatott, a képzetlen, alacsony jövedelmű társadalmi csoportok pedig bizonyos könnyűzenei műfajokat; addig napjainkban az újabb amerikai vizsgálatok szerint a **magas szocioökonómiai kultúrafogyasztó sokféle műfajt hallgat és ismer**, úgynevezett "mindenevők" (omnivores), szemben **az alacsony státuszú kultúrafogyasztóval, aki kevésféle populáris zenét ismer** (univores).

1. ábra: A zenehallgatási időmérleg médium és korcsoport szerint

Forrás: [ProArt zeneipari jelentés, 2015](#)

A populáris zene a társadalmi elit kultúra-fogyasztásának szerves részévé vált, és a magas művészethez hasonlóan tevékenyen hatást gyakorol a társadalmi elitre ([Szemere, 2013](#)).

KLASSZIKUS ZENEPIAC

A zeneipar kialakulása a 20. század technikai vívmányainak köszönhető: a rádió és az elektromosság elterjedése, a rögzített zene megszülése **átalakította a zene előállítását, fogyasztását és megosztását**. Megszületett a klasszikus zeneipar, amely a **hanghordozó** (vinil, kazetta, CD, stb.) **minél nagyobb számú eladásában volt érdekelt** (Tófalvy, 2015).

A klasszikus zenepiac szereplői a szerzők-előadók (szövegírók, zeneszerzők, énekesek, zenészek), a kiadók, a kereskedők és a fogyasztók. A **hagyományos piacon a kiadóknak kiemelkedő szerep jutott**. A kiadók feleltek a gyártásért, a marketingért, az elosztásért, az értékesítésért, valamint részben a fogyasztásért valamint a tartalom felvételéért ([Erdős, 2015](#)).

A klasszikus zenepiac eltűnése az 1990-es években kezdődött, a hagyományos értelemben vett iparág a kétezres évek első évtizedében bomlott fel, ezzel egy időben új zenei üzleti modellek születtek.

NAPJAINK ZENEI PIACA

A zenei piac átalakulásának fontosabb jellemzői és lépései:

- a fájlcsereelő szoftverek megjelenése és az **ingyenes zene tömeges elterjedése**; pozitív hatása a koncertezés újbóli felértékelődése;
- a korábbi szűkös kínálattal szemben **végtelen zenei választék áll rendelkezésre**, a változás háttérbe szorította a kiadókat és megnövelte a súlyát a kisebb zenekaroknak és a rétegzeneinek;
- **a személyre szabhatóság**, a zenehallgatók nem előre szerkesztett albumokat, hanem saját ízlésük szerint összeállításokat része-

sítenek előnyben, a zenei áruházak a megvásárolt számok alapján további zenéket kínálnak fel;

- az általános és a zenei **közösségi oldalak megjelenése**, amelyek kiváltják a hagyományos **marketinget** és tömeges hozzáfértést biztosítanak; a változás a kiadókkal szemben az előadóknak teremt előnyöket ([Erdős, 2015](#)).

A digitális technika uralma alapjaiban változtatta meg a zenei piacot, a **kiadók szerepe visszaszorult, a hagyományos hanghordozók eladása drasztikusan csökkent**. Globális szinten **2015 volt a fordulat éve, a digitális értékesítésből származó bevétel (45%) megelőzte a hagyományos fizikai hordozók eladásából (39%) származókat** ([IFPI](#)). Az előrejelzések szerint a tendencia folytatódik, a digitális eladások mellett a koncertjegyekből és a zeneműkiadásból származó bevételek növekedése várható, míg a fizikai hordozók eladása egyértelműen csökken ([statista.com](#)).

Az International Federation of the Phonographic Industry ([IFPI](#)) 1997 óta vizsgálja a globális zenepiacot, a nyomon követett időszakban a piac növekedésének üteme az elmúlt évben volt a leggyorsabb. Az [IFPI Global Music Report 2017](#) jelentése szerint 2016-ban **15,7 milliárd USD volt a globális zenepiac árbevétele, ez 5,9 százalékos növekedést jelent. A pozitív változás egyértelműen a streamszolgáltatók előretörésének köszönhető, utóbbi 60,4% növekedést ért el.**

Zenemű streaming

"Interneten vagy mobilhálózaton hozzáférhetővé tett zeneművek tartós másolatkészítést lehetővé nem tevő szolgáltatásának jogdíja" ([Artisjus](#)).

A felhasználók a zeneszámokat nem vásárolják meg, hanem - általában előfizetési díjért cserébe - a szolgáltató hozzáférést biztosít a zeneszámok korlátlan mennyiségű hallgatásához. Jelentősebb streamingszolgáltatók: [Spotify](#), [Deezer](#), [Google Play Music](#), [Apple Music](#), stb.

A MAGYAR KÖNNYŰZENE HELYZETE

Az első átfogó jelentés a hazai zenepiacról az elmúlt években készült el. A [ProArt zeneipari jelentés 2015](#) és [2016](#) széleskörűen ismerteti a szektort érintő specifikumokat. A jelentésekből kiderül, hogy a globális trendeknek megfelelően a **hazai piacon is élénkülés tapasztalható**, a hangfelvétel-iparág tizenöt év után ismét növekszik, **2015-ben 18,5 milliárd forint bevételre tett szert, amely 9%-os növekedést takar**. Ugyancsak megfelel a nemzetközi trendnek, hogy a **digitális letöltések ellenében az előfizetések (streaming) kapnak egyre fontosabb szerepet, miközben a fizikai hordozók eladása meredeken csökken**.

A zenei streamingszolgáltatások közül Magyarországon a [Deezer](#), a [Spotify](#) és a [Google Play Music](#) a legelterjedtebbek.

ÁLLAMI SZEREPVÁLLALÁS

Az állam zeneiparban betöltött egyik szerepe a szerzői és szomszédos jogok szabályozása, amely eredményeképpen jelentős

bevételi forráshoz jut a zeneipar. A díjak beszedését és felosztását államilag bejegyzett, közös jogkezelő szervek érvényesítik. Az egyesületek nemzetközi mércével is *"kiemelkedő mértékben képesek a tulajdonosok jogait gyakorolni"* ([ProArt Jelentés, 2016:9](#)).

A [2016. évi XCIII. törvény](#) értelmében a közös jogkezelés kiterjed többek között a **szerzői művek felhasználásának engedélyezésére vagy díjigény érvényesítésére, a jogdíjak beszedésére, a jogdíjak jogosultak között történő felosztására**. A közös jogkezelő szervekről a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala vezet [nyilvántartást](#). A három legjelentősebb zeneipari szervezet:

- a szerzői jogból származó bevételeket kezelő [Artisjus](#),
- az előadóművészi jogkezelést végző Előadóművészi Jogvédő Iroda Egyesület ([EIJ](#)),
- hangfelvétel-előállítók közös jogkezelő szervezete a [MAHASZ](#).

A hazai zenészek jövedelmének 63%-a élő zenéből, 28,3%-a szerzői tevékenységből származik, ebből az Artisjus 25,8%-ot kezel ([ProArt jelentés, 2015](#)).

Az állam másik jelentős zeneiparban betöltött szerepe a támogatási rendszer működtetése. A rendszerváltást követően a hazai zenei piac átalakult, a támogatás válságára mutatott rá a zenészek által megfogalmazott, 2003-ban megjelent "Idő van" című nyílt levél. A kialakult helyzet orvoslására született meg a könnyűzenét a kortárs kultúra részének tekintő Program a Nemzeti Kortárs Könnyűzenei Kultúráért (PANKKK), amely 2005-2010 között működött (Barna, 2017). A kezdeményezés számos célkitűzése közé tartozott a klubbizottsági rendszer kialakítása és a hazai zene külföldön történő támogatása. A programhoz tartozó pályázatokat az Oktatási és Kulturális Minisztérium írta ki.

A jelenleg működő pályázati rendszer több pilléren áll:

- Nemzeti Kulturális Alap (NKA) Cseh Tamás Program - ideiglenes kollégium;
- NKA Könnyűzene Kollégiuma - nem művészeti főtematikájú állandó kollégium;
- miniszteri pályázatok.

A Cseh Tamás Program (CSTP) a PANKK tapasztalatait felhasználva, szakmai egyeztetést követően kezdte meg munkáját 2014-ben (Bajnai, 2015). A CSTP nyolc alprogramot működtet, valamint szakmai programokat szervez (pl.: [Hangszert a kézbe](#), [konferenciák](#)). A program működését az üres adathordozók után szedett jogdíjakból biztosítják.

Az NKA Könnyűzene Kollégiuma elsősorban olyan művészeket támogat, akik több éve jelen vannak a hazai zenei életben, munkájukat magas színvonalon végzik ([kultura.hu](#)).

A CSTP 852 millió forint, az NKA Könnyűzene Kollégiuma 635 millió forint támogatást osztott szét pályázati úton 2016-ban ([NKA támogatások, 2016](#)).

Az állami támogatás mellett a zenei szektor európai uniós támogatással is rendelkezik, az Európai Bizottság új [Kreatív Európa](#) programja keretében. Ezen belül is a zenei szektor támogatása főleg a [Music Moves Europe](#) (A zene mozgatja Európát) kezdeményezés keretében valósul meg.

Források:

- [Cseh Tamás Program](#) honlapja
- NKA - Nemzeti Kulturális Alap [pályázati döntések 2017](#), [támogatások archívum](#)
- [The AB MUSIC working group report](#). Brussels, 2016,
- Emília Barna: The Study of Popular Music in Hungary. In.: [Made in Hungary](#). New York, 2017.
- Erdős Boglárka: [A zenei üzleti modellek szerzői jogi háttere](#). Médiakutató, 2015. ősz
- IFPI: [An explosion in global music consumption supported by multiple platforms](#)
- IFPI: [Global music report 2017](#). Annual State of the industry. 2017.
- Nemzeti Erőforrás Minisztérium (archívum): [Indul a PANKKK, a kulturális tárca könnyűzenei programja](#). 2005.
- ProArt zeneipari jelentés. [A magyar zeneipar számokban](#). 2015.
- ProArt zeneipari jelentés. [Tények és számok a könnyűzene világából](#). 2016.
- Roy Shuker: [Understanding Popular Music Culture](#). New York, 2012.
- Szellemi tulajdon Nemzeti Hivatala: [Nyilvántartásban szereplő jogkezelő szervezetek adatai](#)
- Szemere Anna: [Schopenhauer és Ice-T találkozója, avagy merre tart a populáris zene kutatása?](#) In.: Tanulmánykötet Ujfalussy József emlékére. Budapest, 2013.
- Tófalvy Tamás: Vinyl, mp3 és kulturális tőke. In.: Műfajok, stílusok, szubkultúrák. Tanulmányok a populáris zenéről. Budapest, 2015.
- statista.com: [Music industry revenue worldwide from 2015 to 2020, by source](#)

Készítette: Simsa Tünde
Képviselői Információs Szolgálat
E-mail: infoszolg@parlament.hu

infoszolg

Internet: www.parlament.hu/infoszolg
Intranet: intra.parlament.hu/infoszolg/
Tel.: (1) 441-4529; (1) 441-6486